

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК [338.1/.2:334.012.61-022.51](477)

JEL Classification: M 130, M 200, O 100

ПРІОРИТЕТИ ЗМІН В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Гришук А.М., к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Анотація. У статті висвітлені пріоритети змін в системі розвитку малого та середнього підприємництва (МСП) в Україні, виходячи з основних постулатів Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» та наміру підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Метою статті є обґрунтування пріоритетів розвитку МСП, враховуючи положення Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні та проекту Стратегії розвитку МСП в Україні, а також існуючий передовий зарубіжний досвід та вітчизняні реалії господарювання. Визначальними у вирішенні завдань дослідження виступали такі загальнонаукові методи як: метод теоретичного узагальнення, метод аналізу і синтезу, метод порівняльного аналізу та метод причинно-наслідкового зв'язку. При здійсненні дослідження були визначені та обґрунтовані наступні пріоритети: удосконалення нормативно-правової бази та дерегуляція МСП; покращення інституційного середовища розвитку МСП; формування сучасної фінансової інфраструктури підтримки підприємництва в Україні за європейським зразком; популяризація підприємницької культури та розвиток конкурентоспроможного людського капіталу й підприємницьких навичок; сприяння розвитку інноваційного підприємництва в Україні. У статті доведено, що реалізація визначених пріоритетів допоможе вітчизняному МСП вийти на якісно новий рівень вже у коротко- та середньостроковій перспективі без значних фінансових вливань.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво (МСП), розвиток, стратегія розвитку, пріоритети змін.

THE PRIORITIES OF CHANGES IN THE DEVELOPMENT SYSTEM OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN UKRAINE

Anna Hryshchuk, PhD in Economics, Associate Professor

Ivan Franko National University of Lviv

Summary. The article highlights the priorities of changes in the development system of small and medium enterprises (SMEs) in Ukraine, based on the basic postulates of sustainable development strategy "Ukraine-2020" and intention to sign the Association Agreement between Ukraine and the EU. The article aims to the substantiation of SME development priorities, considering National program to promote small business in Ukraine and draft Strategy for SME development in Ukraine, as well as existing advanced foreign experience and domestic realities of management. Method of theoretical generalization, analysis and synthesis method, comparative analysis method and the method of causation were decisive scientific methods in solving problems of this research. The following priorities were identified and justified in carrying out the research: improving the regulatory framework and deregulation of SMEs; improving the institutional environment of SMEs; formation of modern financial infrastructure of business support in Ukraine on the European model; popularization of entrepreneurial culture and development of competitive human capital and entrepreneurial skills; promote the development of innovative entrepreneurship in Ukraine. The article proves that the implementation of identified priorities will help national SMEs to reach a new level already in the short and medium term without significant financial investments.

Keywords: small and medium enterprise (SME), development, development strategy, priorities of changes.

Постановка проблеми. У Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схвалений Указом Президента України від 12.01.2015 р., основною метою визначено впровадження в Україні європейських стандартів життя та її вихід на провідні позиції у світі. Задля цього рух уперед пропонується здійснювати за певними векторами, серед яких першим визначено вектор розвитку. У своєму змісті, окрім інших реформ і програм, він передбачає програму розвитку малого та середнього бізнесу, яку визначено у складі пріоритетних [1]. Та, не дивлячись на визначену державою пріоритетність щодо розвитку

МСП, великих позитивних результатів від цього важливого сектору господарювання національна економіка ще не відчула.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні напрацювання зарубіжної економічної думки, які стосуються різних аспектів підприємництва та його значення та ролі в економічному зростанні, відображені в роботах таких авторів, як М. Вебер, Е. Долан, П. Друкер, Л. Ерхард, В. Зомбарт, Дж. Кейнс, Д. Ліндсей А. Маршалл, Г. Саймон, М. Фрідман, Ф. Хайек, Й. Шумпетер та ін.

Вагомий внесок у розробку різних аспектів теорії та методології дослідження розвитку МСП, особливостей його становлення та механізму державного регулювання в національній економіці зробили такі вітчизняні вчені: Ю. Бажал, З. Варналій, Т. Васильців, В. Геєць, М. Долішній, Я. Жаліло, А. Кісельов, В. Кредісов, Т. Ковальчук, І. Малий, Ю. Ніколенко, Ю. Пахомов, С. Реверчук, С. Соболев, О. Устенко, С. Чеботар, А. Чухно та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Віддаючи належне результатам творчого пошуку зарубіжних та українських вчених-економістів у царині теорії розвитку підприємництва та його впливу на економічне зростання, необхідно визнати, що проблема дослідження нових пріоритетів змін у системі державної та недержавної підтримки розвитку МСП, особливо в період рецесії, та його позитивного впливу на економічне зростання країни, все ще залишається невирішеною.

Формулювання цілей статі. Відповідно до обраної теми дослідження цілями даної статті визначені наступні:

- проаналізувати сучасний стан нормативно-правового регулювання та інституційного середовища забезпечення розвитку МСП та запропонувати шляхи їх удосконалення;
- обґрунтувати необхідність формування сучасної фінансової інфраструктури підтримки підприємництва в Україні за європейським зразком;
- визначити шляхи популяризації підприємницької культури;
- дослідити систему сприяння розвитку інноваційного підприємництва в Україні, та, на основі аналізу позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері, запропонувати шляхи її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні сектор МСП охоплює 99,9% від загальної кількості (1,97 млн.) підприємств та фізичних осіб-підприємців, зареєстрованих станом на 2015 р. У той же час, в країні налічувалось лише 423 великих підприємства (0,1%). Однак ці компанії обіймають непропорційно значну частку економіки, що у багатьох випадках негативно впливає на здатність МСП функціонувати, зростати, виробляти товари та надавати послуги на конкурентних засадах [2, с. 2].

Для реалізації наміру підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС вкрай важливою є синхронізація вітчизняної політики дерегуляції та підтримки розвитку малого і середнього підприємництва з європейською з урахуванням національних інтересів, які впливають, як вже було зазначено, зі Стратегії сталого розвитку «Україна-2020».

Тому перед нашою державою стоїть завдання - докласти всіх зусиль для розвитку сильного та конкурентоспроможного сектору МСП у майбутньому, керуючись принципами кращої міжнародної практики, викладеними в Акті з питань малого бізнесу для Європи та Індексі економічної політики у сфері МСП (ЄК/ОЕСР), які дозволять Україні відстежувати зміни та досягти певного прогресу вже до 2020 року.

Першим кроком на цьому шляху мало б стати затвердження Стратегія розвитку МСП в Україні, проект якої було представлено до розгляду та обговорення 17 листопада 2016 року Мінекономрозвитку разом з проектом ЄС FORBIZ. Ця Стратегія розвитку МСП зосереджена на досягненні такої мети: «Створити сприятливі умови для ведення бізнесу та розкриття потенціалу сектору МСП». Виходячи з характеристик та можливостей України було визначено шість стратегічних цілей розвитку МСП: покращення нормативно-правового та інституційного середовища для МСП; покращення доступу МСП до фінансування; спрощення податкового адміністрування МСП; популяризація підприємницької культури та розвиток конкурентоспроможного людського капіталу та підприємницьких навичок; сприяння експорту/ інтернаціоналізації МСП в контексті Угоди про асоціацію та Угоди про зону вільної торгівлі; підсилення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу МСП [2, с. 2].

Схожі заходи передбачені Національною програмою сприяння розвитку малого підприємництва в Україні. Програма спрямована на реалізацію державної політики щодо вирішення проблем розвитку малого підприємництва. Основними напрямками Про-

грами є: вдосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності; формування єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності; активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки малого підприємництва; сприяння створенню інфраструктури розвитку малого підприємництва; впровадження регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва [3].

Можемо констатувати, що спостерігається єдність хоча б у змісті основних засад підтримки розвитку МСП на державному рівні.

Вважаємо за необхідність детальніше обґрунтувати такі п'ять основних пріоритетів змін в системі розвитку МСП в Україні на сучасному етапі. На наш погляд, власне від них залежить підвищення ефективності МСП вже у коротко- та середньостроковій перспективі, і, що є вкрай важливим, адже вони не вимагають надзвичайно великих фінансових затрат на реалізацію.

1. Удосконалення нормативно-правової бази та дерегуляція МСП

До недавнього часу для суб'єктів МСП найбільш проблемними у правовому полі залишалися: процедура ліцензування (з точки зору великої кількості видів господарської діяльності, що підлягали цій процедурі); існуюча система державного нагляду (контролю) за підприємницькою діяльністю (з точки зору існування великої кількості органів державного нагляду (контролю) та перевірок, які вони здійснюють у цій сфері); існування великої кількості документів дозвільного характеру у сфері господарювання; недосконалість існуючої спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва.

Проаналізуємо, що на сьогодні вже зроблено на шляху удосконалення нормативно-правового врегулювання окремих проблемних аспектів діяльності суб'єктів МСП.

З метою вирішення даних проблем 09.04.2014 р. було прийнято Закон України № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (далі – Закон) [4]. Законом внесені зміни до 38 законодавчих актів України та Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності (далі – Перелік), затвердженого Законом України від 19.05.2011 р. № 3392 (далі – Закон № 3392) [5].

Зокрема, Законом № 3392 передбачалося 143 документи дозвільного характеру. На сьогодні в Переліку залишається 84 дозвільних документа. Перелік дозвільних документів, що скасовуються, щодо яких спрощується процедура видачі, обмежується сфера застосування та збільшується строк дії, стосуються багатьох сфер регулювання. Найбільша кількість документів дозвільного характеру скасовується у сфері управління Мінагрополітики та органів державної влади у їх підпорядкуванні (Держветфітослужба, Держсільгоспінспекція, Держлісагенство, Держрибагенство, Держземагенство), Мінприроди, Мінінфраструктури тощо.

Крім того, Закон скасовує деякі інші документи, які мають ознаки документів дозвільного характеру, хоча такими не є (відповідно до законодавства), або звукує сфери їх застосування. Також Закон містить норму, відповідно до якої обов'язок одержання погоджень, висновків та інших документів, які передують отриманню документа дозвільного характеру, буде покладено на дозвільний орган, що оформляє документ дозвільного характеру, без залучення суб'єкта господарювання.

Ще одним позитивним зрушенням щодо удосконалення законодавства у сфері дерегуляції підприємництва є прийняття нової версії «старого» Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності». У новій версії від 02.03.2015 р. цей Закон називається «Про ліцензування видів господарської діяльності». Якщо згідно останніх поправок до старої версії Закону у ньому передбачалось 45 видів господарської діяльності, що підлягали ліцензуванню, то у новому Законі їх скоротили до 30 [6].

Що стосується функцій органів державного нагляду (контролю) та перевірок, які вони здійснюють у сфері господарювання суб'єктів МСП, то правове регулювання діяльності цих органів здійснюється відповідно до Закону України від 05.04.2007 р. «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [7], а також відповідно до норм мораторію на здійснення перевірок цими органами.

Ще одним кроком щодо стимулювання розвитку МСП повинно стати удосконалення існуючої спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. Зокрема, ще може відбутися шляхом: 1) звуження переліку видів діяльності, які підпадають під цю спрощену систему, шляхом виключення тих видів, які пов'язані з отриманням пасивних доходів, надприбутків; 2) зниження рівня максимального доходу, який дає підстави для використання цієї системи.

Наразі у міжнародній практиці господарювання сфера застосування спрощеної системи зазвичай обмежується суб'єктами підприємництва з обсягом реалізації продукції до 100 тис. дол. на рік. В Україні спрощена система може застосовуватись до суб'єктів підприємництва з обсягом річного доходу до 5 млн. грн., а це майже у 2 рази більше [8, Ст. 291]. До того ж у європейській практиці спрощена система стосується здебільшого механізмів подання звітності, а не рівнів оподаткування.

Не дивлячись на прийняття вже достатньої кількості нормативно-правових актів з дерегуляції підприємництва, ще багато роботи залишається у Державній регуляторній служби України та інших державних регулюючих органів щодо продовження дерегуляції, спрощення інших дозвільних і ліцензійних процедур.

2. Покращення інституційного середовища розвитку МСП

У даний час державну інституційну підтримку МСП забезпечують такі установи та організації:

- Верховна Рада України, як основний орган, що формує законодавче поле для розвитку та підтримки МСП, а також Комітет Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва, що вирішує законодавчі проблеми, пов'язані з МСП;

- Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної економічної політики, зокрема й у сфері підприємництва. Ним була схвалена Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки від 28.08.2013 р. № 641-р. [9]. Але сама Програма не була розроблена і повинна бути замінена Стратегією розвитку МСП в Україні та відповідним Планом заходів. При Кабінеті Міністрів України існує Рада підприємців, яка заснована в 2008 році і зараз перебуває на стадії реформування з метою перетворення в ефективний інструмент для державно-приватного діалогу, в рамках діяльності якого розглядатимуться також питання МСП;

- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (департамент розвитку підприємництва та регуляторної політики), що відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері підприємництва (з 2014 року). Як вже було зазначено у листопаді 2016 р. цим органом разом з проектом ЄС FORBIZ було представлено до обговорення проект Стратегії розвитку МСП в Україні;

- інші ключові міністерства та відомства, що впливають на розвиток МСП, а саме Мінфін України, Мінагрополітики України, Мінінфраструктури, МОН України тощо;

- Державна регуляторна служба України, що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю), політику ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та політику дерегуляції;

- Український фонд підтримки підприємництва, який надавав кредити суб'єктам господарювання в рамках Програми «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва» відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.2011 р. № 794 [10]. У ході реалізації зазначеної програми у 2013 р. Фонд надав 40 мікрокредитів суб'єктам малого підприємництва на загальну суму 9782852,00 грн. (юридичним особам - 17 мікрокредитів на загальну суму 4170000,00 грн. та фізичним особам-підприємцям - 23 мікрокредитів на загальну суму 5612852,00 грн.). Наразі фонд не здійснює кредитування, останній рік повернення коштів – 2016 [11];

- Український державний фонд підтримки фермерських господарств, завданням якого є надання фінансової підтримки фермерським господарствам на поворотній основі;

- місцеві державні адміністрації, які відповідають за створення регіональних та місцевих програм розвитку МСП, що фінансуються із регіональних та місцевих бюджетів;

- інші ключові установи: офіс ефективного регулювання, що здійснює інвентаризацію регуляторних актів, напрацювання критеріїв їх оцінки; офіс сприяння інвестиціям, що сприяє залученню прямих іноземних інвестицій; Рада бізнес-омбудсмена, що відповідає за захист бізнесу від протиправних дій та допомагає у боротьбі з корупцією; офіс сприяння експорту, сприяє розвитку та промоції експорту.

Найважливішими напрямками недержавної інституційної підтримки МСП ми, як і більшість експертів у даній галузі, вважаємо:

- розвиток мережі дієвих бізнес-об'єднань (підтримка розвитку МСП, посередництво у відносинах з публічними органами влади);

- підтримка діяльності профільних громадських організацій (дослідження у сфері діяльності та розвитку МСП, розробки в інтересах МСП тощо);
- інформаційна та освітня підтримка розвитку МСП;
- залучення міжнародних організацій-донорів та проектів технічної допомоги вітчизняним МСП з різних аспектів їх діяльності (фінансування, маркетинг, технологія, екологія, персонал тощо).

Важливим напрямом є створення недержавної інфраструктури підтримки МСП, як шляхом використання недержавних коштів, так і шляхом поєднання державних і недержавних ресурсів (формально незалежних, але підтримуваних публічними органами влади):

- членські бізнес-організації (немає точних даних щодо їх кількості): Торгово-промислова палата (ТПП) України; 25 регіональних ТПП; галузеві асоціації; двосторонні організації/палати;

- сучасна інфраструктура з підтримки розвитку МСП: створення 15 нових центрів підтримки бізнесу (3 вже працюють) до 2018 року; 323 існуючих бізнес-центрів; 2,998 надавачів послуг розвитку бізнесу (консалтинг); 53 бізнес-інкубатори; 152 фондів підтримки підприємництва; 17 індустріальних парків [2, с. 17].

На рис. 1 узагальнені пропозиції щодо державної та недержавної інституційної підтримки розвитку МСП.

Органи, установи, організації	Види підтримки
Державні органи влади, служби та агентства	- визначення основних пріоритетів розвитку МСП в країні; - впорядкування законодавства у сфері підтримки МСП
Цільові державні фонди	- надання поворотної фінансової допомоги; - пільгове кредитування, гарантування кредитів
Аналітичні центри та громадські ініціативи	- забезпечення чіткого розподілу обов'язків щодо розвитку МСП між різними публічними органами влади; - інформаційна підтримка щодо існуючих міжнародних проектів та програм у галузі МСП;
Місцеві органи влади	- оптимізація і здешевлення процедури надання адміністративних послуг; - забезпечення виконання антикорупційного законодавства; - фінансуванні місцевих та регіональних програм розвитку МСП.
міжнародні організації-донори та проекти технічної допомоги	- реалізація існуючих та розвиток нових форм грантової підтримки МСП у визначених даними організаціями напрямках
членські бізнес-об'єднання (ТПП, асоціації тощо)	- сприяння у налагодженні науково-технічних і торговельних зв'язків між українськими підприємцями та їх зарубіжними партнерами; - сприяння розвитку усіх форм транскордонного співробітництва в інтересах МСП; - інформаційна підтримка щодо існуючих міжнародних проектів та програм у галузі МСП; - представлення інтересів їх членів з питань підприємництва як в Україні, так і за її межами.
бізнес-центри, бізнес-інкубатори, індустріальні, технологічні парки тощо	- сприяння розвитку інноваційного підприємництва; - створення і просування стартапів; - технічна, технологічна та інші види допомоги.

Рисунок 1 - Пропозиції щодо державної та недержавної інституційної підтримки розвитку МСП

Джерело: складено автором на основі [12, с. 10].

Отже, як бачимо, існує значне інституційне забезпечення розвитку МСП, як з боку державних, так і недержавних установ та організацій на даний момент. Та проблема

залишається у відпрацюванні чіткої координації дій між ними у напрямі формування сприятливого інституційного середовища розвитку МСП.

3. Формування сучасної фінансової інфраструктури підтримки підприємництва в Україні за європейським зразком

Щодо формування сучасної фінансової інфраструктури підтримки підприємництва в Україні за європейським зразком, то слід зазначити, що багато урядових програм підтримки у ЄС спрямовано на надання суб'єктам підприємництва прямої фінансової допомоги. Також допомога може здійснюватися шляхом створення змішаних форм фінансової підтримки, кредитування на пільгових умовах, надання гарантій по кредитах, участі у капіталі суб'єктів підприємництва.

У цьому напрямі урядами країн-членів ЄС здійснюється: стимулювання розвитку вторинного ринку цінних паперів; зменшення ставок оподаткування дивідендів та інших доходів від інвестування в суб'єкти малого та середнього підприємництва; стимулювання розвитку мереж, які спеціалізуються на пошуку інвесторів; надання гарантій на отримання кредитів; фінансування малих, високоризикових підприємств з метою стимулювання розвитку інновацій [13].

У сфері непрямого оподаткування для зменшення податкового тягаря на суб'єкти малого та середнього підприємництва у країнах ЄС було запропоновано спростити форму бухгалтерської звітності зі сплати ПДВ, подавати статистичну звітність зі сплати ПДВ щороку замість щомісяця, звільняти мікропідприємства від сплати ПДВ, надавати право вибору країни – місця сплати ПДВ, за умови використання «дистанційної торгівлі».

У сфері прямого оподаткування в ЄС встановлено пільгове оподаткування прибутку суб'єктів підприємництва. Так, наприклад, у Великобританії податок на прибуток малих та середніх підприємств складає 25% проти 35% для решти підприємств, у Нідерландах – 40% проти 50%. Часто підприємства малого та середнього бізнесу звільняють від податку на прибуток протягом певного періоду, наприклад, для заохочення інвестицій у наукові дослідження, розробки, новітні технології та інші інновації.

Для фінансування своєї діяльності суб'єкти малого бізнесу можуть використовувати державні, кредитні та власні кошти. Необхідність та основні засади державної фінансової підтримки малого підприємництва визначаються Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. №4618-VI [14]. Заходи, пов'язані із виконанням вимог цього Закону, подані в Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого та середнього підприємництва на 2014-2024 роки [9] та Національній програмі сприяння розвитку малого підприємництва [3].

За даними табл. 1 можна зробити висновки, що основним джерелом фінансування діяльності суб'єктів господарювання залишаються власні кошти підприємств.

Так, у 2015 р. у структурі фінансування суб'єктів господарювання 67,5% складають власні інвестиції підприємств, 7,6% - банківські кредити, 2,5% та 5,2% - фінансування з державного і місцевого бюджетів відповідно. При цьому частка державного фінансування є найнижчою і тенденція до її зростання є незначною. Та поступово починає зростати частка іноземних інвестицій у джерелах фінансування. Зокрема, у 2012 р. вона становила 1,8%, а у 2015 р. - вже 3,1% у структурі всіх інших джерел фінансування, хоча це ще надто мала частка. Негативною залишається тенденція з джерелами фінансування за рахунок кредитних ресурсів. Вона постійно зменшується - від 14,5% у 2012 р. до 7,6% у 2015 р.

Реалізація окремих заходів державної підтримки МСП на сьогодні відбувається в рамках Програми «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», про яку вже було згадано вище. Фінансування Програми здійснюється з державного бюджету шляхом надання мікрокредитів через Державну регуляторну службу України та Український фонд підтримки підприємництва. Але існує проблема недостатності коштів для фінансування даної програми.

Таблиця 1 - Джерела фінансування суб'єктів господарювання в Україні за 2012-2015 рр.^{1*}

	2012		2013		2014		2015	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього у т.ч. за рахунок:	273256,0	100	249873,4	100	219419,9	100	273116,4	100
коштів державного бюджету	16288,3	6,0	6174,9	2,5	2738,7	1,2	6919,5	2,5
коштів місцевих бюджетів	8555,7	3,1	6796,8	2,7	5918,2	2,7	14260,0	5,2
власних коштів підприємств та організацій	171176,6	62,6	165786,7	66,3	154629,5	70,5	184351,3	67,5
кредитів банків та інших позик	39724,7	14,5	34734,7	13,9	21739,3	9,9	20740,1	7,6
коштів іноземних інвесторів	4904,3	1,8	4271,3	1,7	5639,8	2,6	8185,4	3,1
коштів населення на будівництво житла	22575,5	8,3	24072,3	9,6	22064,2	10,1	31985,4	11,7
інших джерел фінансування	10030,9	3,7	8036,7	3,3	6690,2	3,0	6674,7	2,4

¹ Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, за 2014-2015 роки також без частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено автором за даними Держстату України

Цільові фонди, аналогічні УФПП створюються й в інших країнах. Так, у США створено Адміністрацію зі справ малого бізнесу та Фонд перебудови і розвитку економіки, в Канаді – Агентство економічного розвитку Канади для областей Квебеку, Канадські технологічні партнерства; у Бразилії – Бразильський національний банк економічного і соціального розвитку; в Японії – Корпорацію страхового кредитування малого бізнесу; у Франції – Фонд економічного і соціального розвитку; в Російській Федерації – Федерацію розвитку і підтримки малого підприємництва [15, с. 87].

Український державний фонд підтримки фермерських господарств є ще однією інституцією щодо підтримки фінансування суб'єктів МСП у сфері АПК. На 2016 рік цим фондом для надання фінансової підтримки фермерських господарств на поворотній основі передбачено 15,8 млн. грн.

Звертаючи увагу на недостатнє фінансування бюджетних програм підтримки підприємництва, доцільніше було б використати зазначені кошти не на державні кредити чи поворотні фінансові допомоги, а на державні гарантії комерційним банкам для кредитування малого бізнесу, що дозволить залучати значно більше кредитів за менших обсягів кредитування. Дана практика активно використовується Адміністрацією зі справ малого бізнесу у Сполучених Штатах Америки, що дозволяє їй гарантувати кредити на суму до 5 млн. дол. на термін до 25 років [16, с. 106-107].

У фінансовій системі України домінують банки, які мають близько 95% від загального обсягу фінансових активів, однак, кредитування МСП в нашій державі є незначним. Як уже зазначалося, лише близько 8% від загального обсягу капітальних вкладень фінансувалися за рахунок банківських кредитів у 2015 р. Близько 24 банків надають фінансування для клієнтів МСП (12 на національному рівні та 12 на регіональному рівні) [2, с. 25]. Потрібним є налагодження співпраці між банками. Наприклад, функціонує Незалежна асоціація банків України, у тому числі для стимулювання кредитування малого і середнього бізнесу у вигляді пілотних ініціатив для випробовування нових мето-

дів кредитування, нарощування потенціалу щодо забезпечення доступу МСП до фінансових продуктів/послуг, інструментів тощо.

Існує й багато успішних прикладів міжнародного досвіду у створенні ефективних систем гарантування кредитів, орієнтованих на МСП. Європейський інвестиційний банк вже створив в Україні систему гарантування кредитів на суму 40 млн. євро, орієнтовану на інноваційні підприємства. НБУ буде також створена систем гарантування кредитів на суму 10 млн. євро на підтримку експорту і модернізацію техніки суб'єктів МСП.

Ще одним кроком щодо удосконалення проблем фінансування МСП вважаємо формування професійних Бюро кредитних історій, як інституцій, які б формували точну, актуальну, інформацію про користувачів кредитами, зокрема суб'єктів господарювання. Наразі існує 7 приватних кредитних бюро в Україні.

Використання лізингу також може зменшити дефіцит фінансування для МСП, для якого необхідне нове обладнання. В Україні лізинг для потреб МСП використовується доволі рідко (4 119 лізингових контрактів, підписаних в 2015 р. на загальну суму 6,2 млрд. грн.), в основному щодо придбання автомобілів і сільськогосподарської техніки [2, с. 26]. Попит на лізинг з боку МСП може бути розширений у разі залучення більш широкого спектру обладнання на умовах лізингу та зменшення процентних ставок по угодах лізингу.

Венчурний капітал та інші схожі форми фінансування, такі як бізнес-ангели чи краудфандинг, у даний час не дуже активно використовуються стартапами та МСП із потенціалом зростання. Капітал від друзів і сім'ї залишається найбільш поширеним джерелом фінансування. Також українські інноваційні компанії та стартапи часто стикаються зі значними труднощами в залученні фінансових ресурсів через брак кредитної історії та відсутність венчурного капіталу. Тут слід використовувати використання інструментів державно-приватного партнерства в цілях мобілізації фінансових ресурсів для інноваційних стартапів.

Таким чином, існує гостра необхідність поліпшити фінансування з боку комерційних банків, диверсифікувати фінансові продукти (гарантійні схеми, лізинг, факторинг, експорт страхування тощо) і забезпечити краще пристосування фінансових продуктів до потреб сектора МСП.

Та в Україні є ще одне дієве джерело забезпечення фінансування різноманітних потреб МСП – це уряди інших держав, міжнародні організації-донори. Та залишається проблема забезпечення необхідною інформацією про ці існуючі проекти потенційних споживачів, тобто суб'єктів МСП. Це повинно стати пріоритетним у діяльності органів, установ та організацій державної та недержавної інституційної підтримки розвитку МСП в нашій державі. На рис. 2 представлено перелік окремих діючих міжнародних програм/проектів фінансової підтримки МСП в Україні, які регулярно опубліковує ТПП України.

Якість людського капіталу отримала широке визнання як головний пріоритет сучасних країн, що прагнуть стати інноваційними, конкурентоспроможними та багатшими. А це потребує уваги до популяризації підприємництва на всіх рівнях системи освіти. Часто існує розрив між навичками та знаннями, здобутими в системі освіти, і потребами у професійних компетенціях приватного сектора, особливо великих корпорацій, у той час як МСП залишається взагалі «не при справах», хоча власне мале підприємництво повинно формувати свої ключові компетенції.

Якщо говорити про рівень підприємницької культури, то підприємництво в Україні в даний час знаходиться на низькому рівні. Кількість стартапів у країні частково відображає більшу схильність до працевлаштування в рамках конкретної організації, аніж до самостійної зайнятості; і до державної служби, а не власного бізнесу. Існує необхідність в підвищенні рівня поінформованості та роз'яснення ролі підприємництва в суспільстві з тим, щоб стимулювати людей виходити за рамки «надійної зайнятості». Власне підприємницька культура повинна працювати в цьому напрямку.

МОН України у даному питанні повинне приділяти більше уваги питанню освіти протягом життя. Залучання бізнесу до співпраці з професійно-технічними і вищими навчальними закладами, а також проведення профорієнтаційної роботи, матимуть важливе значення у задоволенні потреби у визначенні необхідних бізнес-навичок та вирішенні проблем в сфері зайнятості. На сьогодні МОН України внесло підприємництво як ключову компетенцію в навчальні плани на всіх рівнях освіти (початкова, середня, професійна, вища та освіта протягом всього життя) відповідно до вимог «Європейської структури підприємницьких компетенцій» (2016).

Назва проекту чи програми	Суть та короткий опис	Організатор проекту / програми	Бюджет	Дата початку та завершення
Проект «Шви-дкреагування на соціально-економічні проблеми» ВПО (2016)	Проектом передбачене надання бізнес-грантів для переселенців, які започатковують новий бізнес у Донецькій, Луганській, Київській, Дніпропетровській, Запорізькій, Полтавській та Одеській областях.	ПРООН, при фінансуванні урядами Японії, Чехії, Великобританії та Польщі	\$1млн	3 травня 2016 р.
Поглиблена і комплексна зона вільної торгівлі (DCFTA)	Фінансування капітальних інвестицій в середні компанії. Ця програма є частиною об'єкта, що підтримує реалізацію поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі.	ЄБРР	Грант на 10 млн. євро, 70 млн. євро інвестицій	2014-2024
Зміцнення аудиту та звітності в країнах Східного Партнерства (STAREP)	Послуги з підтримки бізнесу; підтримує доступ до позичальників малого та середнього бізнесу та фінансування через модернізований бухгалтерський облік та фінансову звітність	Світовий Банк	10 млн. євро	2014-2017
Можливості для малого і середнього бізнесу	Охоплює широкий спектр фінансових послуг та продуктів для малого та середнього бізнесу, що збільшують доступність довгострокового фінансування в секторі малого та середнього бізнесу; кредити, у тому числі в національній валюті, інвестиції в акціонерний капітал і гарантії.	ЄБРР, Німецький Державний Банк (Kfw), Європейський інвестиційний банк (EIB)	15,3 млн. євро	2010-2020
HORIZON 2020 UKRAINE	Є важливою програмою наукових досліджень та інновацій, серед напрямків якої можна виділити дослідницьку діяльність, інноваційну діяльність підприємств, підприємництво. Мінекономрозвитку, координує діяльність програми у частині розвитку і підтримки підприємництва.	ЄС	до 80 млрд. євро	2014-2020

Рисунок 2 - Діючі міжнародні програми/ проекти фінансової підтримки МСП в Україні

Джерело: сформовано автором на основі [17].

4. Популяризація підприємницької культури та розвиток конкурентоспроможного людського капіталу й підприємницьких навичок

Одна з основних проблем для всіх компаній на ринку праці України – це невідповідність рівня навичок співробітників чи потенційних професійним вимогам цих компаній. Та якщо великі компанії можуть інвестувати в розвиток навичок співробітників, то суб'єкти МСП, як правило, недостатньо інвестують в навички своїх співробітників. Так як більшість клієнтів Державної служби зайнятості у майбутньому стають суб'єктами МСП, то ця структура повинна надавати більш ефективну та професійну допомогу зареєстрованим безробітним, які хочуть стати підприємцями.

Ще одним засобом популяризації підприємницької культури та розвитку конкурентоспроможного людського капіталу є формування системи підтримки підприємниць-

тва для специфічних соціальних груп населення (внутрішньо переміщених осіб, колишніх військовослужбовців, молоді, жінок, безробітних, старшого населення тощо). В Україні на державному рівні найчастіше до розробки та реалізації програм державної підтримки підприємництва таких категорій залучаються Мінсоцполітики України, Державна служба зайнятості України, Міноборони України.

Та ми вважаємо, що більшу підтримку цим категоріям населення можуть надавати організації недержавної інституційної підтримки МСП, про що говорилось раніше (профільні громадські організації, бізнес-центри, бізнес-інкубатори, індустріальні, технологічні парки, членські бізнес-організації тощо), бо у населення вищий рівень довіри до недержавних організацій, що у різний спосіб підтримують підприємців, ніж до державних.

5. Сприяння розвитку інноваційного підприємництва в Україні

Що стосується цього пріоритету, то розвинуте інноваційне підприємництво - це показник конкурентоспроможності будь-якої країни. Як демонструє європейський досвід, поліпшення цього показника потребує спеціальних заходів державної політики та підтримки. Адаптація вітчизняної системи підтримки інноваційного підприємництва до європейської моделі дасть можливість розраховувати на партнерську участь у реалізації європейських програм та проектів науково-технічного, технологічного та інноваційного розвитку.

Слід зазначити, що в Україні існує прямиий зв'язок між розміром підприємства та його рівнем інноваційності, оскільки для впровадження інновацій необхідно мати певну кількість персоналу, задіяного у виконанні наукових досліджень і розробок, що призводять до впровадження інновацій. Відповідно у 2012-2014 рр. серед обстежених підприємств Держстатом України найнижча частка інноваційно-активних підприємств була серед малих підприємств (відповідно 11,3 %), а найвища - серед великих підприємств (відповідно 38,9 %) (табл. 2).

Таблиця 2 - Інноваційна активність підприємств за розмірами та типами інновацій у 2012-2014 рр.*

	Усього		Малі		Середні		Великі	
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
Загальна кількість обстежених підприємств, у т.ч.:	27992	100	20895	100	5440	100	1657	100
1. Інноваційно-активні підприємства, у т.ч.:	4084	14,6	2367	11,3	1073	19,7	644	38,9
- з технологічними інноваціями, у т.ч.:	2663	9,5	1331	6,3	787	14,4	545	32,9
з продуктивними інноваціями	446	1,6	239	1,1	121	2,2	86	5,2
з процесними інноваціями	1003	3,5	545	2,4	284	5,2	174	10,5
з продуктивними та процесними інноваціями	1008	3,4	432	2,0	320	5,9	256	15,4
з продовжуваною або перерваною інноваційною діяльністю	206	1,0	115	0,8	62	1,1	29	1,8
- з нетехнологічними інноваціями	1421	5,1	1036	5	286	5,3	99	6
2. Неінноваційно-активні підприємства	23908	85,4	18528	88,7	4367	80,3	1013	61,1

Джерело: розраховано автором на основі [18, с. 185].

Дослідження підприємств за типами інновацій дозволило констатувати, що упродовж 2012–2014 рр. частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, становила 14,6%, у т.ч. здійснювали технологічні інновації – 9,5% і нетехнологічні – 5,1% підприємств, відповідно неінноваційно-активних підприємств було 85,4%. У підгрупах малих і середніх інноваційно-активних підприємств технологічними інноваціями займалися 6,3% і 14,4% і нетехнологічними – 5% і 5,3% відповідно.

Щодо видів економічної діяльності, то протягом 2012–2014 рр. найвища частка інноваційних підприємств була на підприємствах переробної промисловості (20,3%), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (18,6%), а також інформації та телекомунікацій (16,3%). При цьому вища за середню по країні частка підприємств із технологічними інноваціями була серед підприємств переробної промисловості, з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (по 15,6%), а також підприємств інформації та телекомунікацій (10,6%); з нетехнологічними інноваціями – серед підприємств переробної промисловості, інформації та телекомунікацій (по 11,1%), оптової торгівлі, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами (9,1%) [19, с. 2].

У питаннях налагодження інноваційного шляху розвитку часто домінує позиція, відповідно до якої високий рівень інноваційного розвитку властивий країнам, що мають можливість здійснити істотні витрати на наукові дослідження та мати високорозвинений, насамперед індустріальний, сектор економіки. Однак досвід багатьох країн Європейського Союзу це спростовує. Так, лідерами інноваційного розвитку серед країн ЄС виявилися країни, що не мали потужної наукової бази та великих традицій у цій галузі, зокрема, Бельгія, Кіпр, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Словенія, Швеція [20, с. 35]. Власне у цих країнах інноваційний розвиток забезпечувався в основному малим і середнім бізнесом, якому доводиться самостійно вирішувати, які інновації запроваджувати, щоб отримати економічний ефект.

Такий досвід на сьогодні є перспективним для України, хоч наша держава має потужний науковий потенціал та власні наукові традиції. Та, незважаючи на високу оцінку якісного складу працівників сфери науки, в Україні відбувається прогресуюче скорочення, зокрема, наукового потенціалу у галузях природничих та технічних наук через внутрішню та зовнішню міграцію кадрів, у т.ч. й в інші сфери діяльності, не пов'язані з наукою.

Щоб зупинити цей процес основною інституційною обумовленістю саме такого напрямку прискорення інноваційного оновлення економіки України має стати створення умов для формування інститутів розвитку компаній, більшість з яких і є представниками малого та середнього бізнесу. Перспективним вбачаємо розвиток інституцій щодо підтримки МСП (бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, технопарків, консалтингових фірм, техніко-впроваджувальних промислово-виробничих та туристсько-рекреаційних економічних зон, наукових центрів, кластерів, центрів трансферу технологій, субконтрактації, розвитку дизайну, енергозбереження та ін.), зокрема й у системі координат державно-приватного партнерства, орієнтованого на прискорення інноваційних процесів. У сукупності вони сприятимуть розвитку інноваційної інфраструктури, а їх діяльність має здійснюватись на засадах підприємництва.

Отже, основними заходами підтримки інноваційного розвитку МСП можуть бути [21]:

- розробка та впровадження бюджетних програм фінансування наскрізного інноваційного процесу - від наукової розробки до виготовлення дослідних зразків на технологічних напрямках, визнаних пріоритетними (у т.ч. за підтримки ЄС);
- здійснення державних закупівель інноваційної продукції з визначенням максимального розміру підприємства, в якого здійснюються закупівлі, а в разі закупівлі у великих підприємств - з обов'язковим залученням підприємств малого бізнесу на субконтрактних засадах (досвід Великої Британії);
- надання державних грантів для малих і середніх підприємств на освоєння інноваційної продукції (товарів або послуг) на пріоритетних технологічних напрямках (у т.ч. із залученням до фінансування коштів міжнародних програм, наприклад, Horizon-2020);
- формування низки довгострокових кредитних програм з фінансування інноваційних проектів малого бізнесу, які здійснюватимуться державними банками, із залученням для їх фінансування коштів міжнародних фондів і міжнародної технічної допомоги;
- створення спеціалізованого банку венчурного кредитування за участі державного капіталу з розгалуженою регіональною мережею, з орієнтацією на кредитування малого бізнесу, спираючись на наявний досвід Великої Британії, Німеччини, Франції, Нідерландів;
- створення інформаційно-пошукових систем і баз даних інноваційних проектів і підприємств, прогресивних технологій, потреб у нових розробках і технологіях тощо.

Висновки або наукова новизна. В умовах рецесії завдяки МСП можна пом'якшити наслідки економічної кризи в Україні. Цей сектор є гнучким і динамічним – суб'єкти МСП швидко утворюються та швидко зникають і при цьому виконують роль «подушки безпеки» для вітчизняної економічної системи.

Вважаємо, що реалізація проаналізованих та обґрунтованих пріоритетів допоможе вітчизняному МСП вийти на якісно новий рівень вже у коротко- та середньостроковій перспективі. Починаючи з 2017 року сектор МСП в Україні може очікувати деяке поживлення за рахунок: бюрократія та адміністративне навантаження на МСП зменшаться; відбудеться інтернаціоналізація діяльності вітчизняних суб'єктів МСП, у т.ч. покращаться умови їх доступу на ринки ЄС; помітнішим стане позитивний ефект від дерегуляції підприємництва, лібералізації системи державного нагляду і контролю у сфері господарської діяльності та здійснення законодавчих змін; почнеться стрімкіший розвиток інфраструктури підтримки МСП; покращиться макроекономічна ситуація і Україна стане більш привабливою для інвесторів; МСП почне активніше залучати кваліфікованих і мотивованих працівників.

Як наслідок, розвиток МСП може дати такий економічний та соціальний ефект: створення нових робочих місць; наповнення бюджетів усіх рівнів; різноманіття якісних продуктів і послуг; простір для інновацій; підвищення конкурентоспроможності економіки та економічний розвиток держави в цілому.

Перелік посилань:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

2. Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва в Україні: проект Мінекономрозвитку України, ЄС FORBIZ від 17.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apitu.wordpress.com/2016/11/19/sme-strategy-2020/>.

3. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру: Закон України від 09.04.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1193-18>.

5. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України від 19.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>.

6. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.

7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.

8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

9. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 р. № 641-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-p>.

10. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для мікrokредитування суб'єктів малого підприємництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.2011 р. № 794. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-2011-p>.

11. Звіт про діяльність Українського фонду підтримки підприємництва у 2013 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufpp.gov.ua/content/files/pro_fond/rezultat_diyalnosti/2011/zvit_zh_2013.docx 14.

12. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи. – К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – 44 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://donetskcci.com/images/files/SME_Needs.pdf.

13. Ольвінська Ю.О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу / Ю.О. Ольвінська // Державне управління: удосконалення та розвиток: Електронне наукове фахове видання. - № 2. – 2015.

14. Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

15. Волосович С.В. Державні цільові фонди у системі реалізації економічних програм [Текст] / С.В. Волосович // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2014. - № 6 (98). – С. 84-95.

16. Александрин Ю.Н. Институты и инструментарий формирования эффективной системы государственного стимулирования малого бизнеса: опыт США [Текст] / Ю.Н. Александрин // Общество: Политика, Экономика, Право. – 2012. - №1. – С. 101 – 109.

17. Програми підтримки бізнесу: інвестиційні пропозиції ТППУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://invest.ucci.org.ua/ua/business/programs>.

18. Наукова та інноваційна діяльність України: стат. збірник. - К.: Державна служба статистики України, 2015. – 257 с.

19. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2012-2014 рр. (за міжнародною методологією): доповідь / Державна служба статистики України, 2015. - 6 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.

20. Водопьянова Е. Европа в поисках инноваций / Е. Водопьянова // Современная Европа. – 2014. – № 2. – С. 31-41.

21. Жалило Я. Євроасоціація і нові можливості для розвитку малого бізнесу в Україні / Я. Жалило // Дзеркало тижня. Україна. - № 44-45, 20 листопада. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/macrolevel/evroasociaciya-i-novi-mozhливosti-dlya-rozvitku-malogo-biznesu-v-ukrayini_.html.

Стаття надійшла: 05.12.2016 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горювий Д.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Олексів І.Б. (НУ «Львівська політехніка»)

УДК 366.56 (477)

JEL Classification: N 80

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Муромець Н. Є., д.е. н., доцент

Мітяшкіна В. Д.

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Анотація. Малі та середні підприємства розглядаються, як одна з основних рушійних сил інновацій, зайнятості, а також соціальної та локальної інтеграції до Європи. Сучасний стан вітчизняних малих та середніх підприємств не відповідає вимогам та стандартам, які забезпечують економічне зростання. Тому, стає актуальним процес накопичення і осмислення зарубіжного досвіду промислово-розвинутих країн в галузі створення економіко-правових умов для здійснення малими та середніми підприємствами своєї ролі в національному господарстві України.

У статті розглянуто значення малого і середнього бізнесу у структурній перебудові економіки України. Досліджено внесок західних країн у розвиток малого підприємництва в Україні.

Розглянуто необхідність принципового сприяння держави розвитку малого і середнього підприємництва. Законодавчі, політичні та консультативні структури підтримки реалізації політики являються основними елементами реалізації державної підтримки малого і середнього підприємництва в Україні.

Актуальність даного дослідження визначається необхідністю використання новітніх досягнень в галузі всесвітньої економічної думки.

Метою даної статті є узагальнення наукового і практичного досвіду малого підприємництва України, визначення особливостей та тенденцій розвитку підприємництва в сучасних умовах господарювання.

Відсутність можливостей у вітчизняних малих і середніх підприємств залучати кошти у свій розвиток та наявність значних труднощів при розробці і впровадженні інновацій стримує їх розвиток. Подібна ситуація свідчить про недоліки в сфері державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, промислової та інноваційної політики. Тому є необхідним вивчати і використовувати досвід розвинутих зарубіжних країн для розробки власних науково-практичних рекомендацій ефективного розвитку вітчизняних малих та середніх промислових підприємств.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, світовий досвід, стимулювання, розвиток, державна підтримка, фінансування.